

**ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ТА ЗАКОННІСТЬ
ЯК КЛЮЧОВІ ПРИНЦИПИ ПІДГОТОВКИ ОСОБОВОГО СКЛАДУ
ПІДРОЗДІЛІВ СИЛ ОХОРОНИ ПРАВОПОРЯДКУ
ДО ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВО-БОЙОВИХ ЗАВДАНЬ**

Олександр Сергійович ПРОКУДІН,

*здобувач Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
<https://orcid.org/0000-0003-1094-0904>*

Принципи підготовки особового складу підрозділів сил охорони правопорядку до виконання службово-бойових завдань із забезпечення внутрішньої безпеки України від протиправних посягань найбільш доцільно розміти як розчинені у нормах чинного законодавства відправні начала (ідеї), вихідні вимоги, які лежать в основі здійснення відповідної діяльності, а їх дотримання є обов'язковим для всіх учасників правовідносин. Варто відзначити, що вказані принципи є багатоманітними за своєї сутністю та змістом, втім, ключове місце серед них належить засадам верховенства права та законності.

Категорія «верховенство права» має багато різноманітних інтерпретацій, кожна з яких відіграє важливу роль у дослідженні даного поняття, так як, на нашу думку, саме воно є базисним конституційним принципом, на якому ґрунтуються всі суспільні відносини і за допомогою якого реалізуються права і свободи людини і громадянина. Множинність концепцій дає нам можливість розуміти поняття «верховенство права» в різних його аспектах, а також застосовувати в практичній діяльності в усіх проявах [1]. Конституційний Суд України неодноразово звертався до принципу верховенства права та його складових. Загальне визначення терміну «верховенства права» було викладено в абзаці другому і третьому підпункту 4.1 пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 2 листопада 2004 року №15-рп/2004: «Верховенство права – це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства [2].

І. Пухтецької у своєму науковому дослідженні дійшов до висновку, що в юридичній науці існує три незалежних теорії, які характеризують принцип верховенства права: 1) це панування права: людина може бути притягнута до відповідальності в разі прямого порушення закону, у передбаченому законом порядку та в суді загальної юрисдикції; 2) його зміст полягає в тому, що кожна людина, незалежно від посади і становища в суспільстві, рівна перед законом; 3) це панування духу законності:

відповідність змісту Конституції принципу верховенства права на основі загальних конституційних принципів (наприклад, право на особисту свободу, на публічні збори), які є результатом судових рішень, що визначають права індивідів у окремих справах, розглянутих судами [3, с.35]. Принцип верховенства права в дії — це свідчення велетенської роботи історії, культури, економіки, політики, моралі тощо. Це — робота багатьох верств суспільства, яке закономірно підійшло до цього етапу розвитку. Цей принцип у дії означає бажання, вольове прагнення, вміння людей жити в умовах свободи, шанувати її, продуктивно, тобто творчо, використовувати. Таке життя передбачає шанобливе ставлення до іншого, до його індивідуальності, до його самостійності, гідності, права реалізувати себе повноцінно, — це усвідомлення свого обов'язку шанувати іншого, бо його свобода — це передумова моєї свободи і навпаки. Отже, принцип верховенства права в дії — це результат особистісних зусиль кожного [4]. Отже, принцип верховенства права - це сукупність найважливіших соціальних і правових цінностей, набутих у процесі суспільного розвитку, які необхідні людині для забезпечення гідного життя, розвитку своєї особистості, для того, щоб вона відчувала себе повноправним членом громадянського суспільства. Сутність принципу верховенства права, можна виразити за допомогою таких положень: це забезпечення прав та основоположних свобод людини; це презумпція невинуватості; це юридична рівність усіх осіб незалежно від соціального, майнового статусу, релігійних уподобань тощо; це судовий механізм реалізації та захисту прав людини [5].

Що ж стосується принципу законності, то він тісно пов'язаний із засадою верховенства права. Відповідно до точки зору В.М. Корельського та В.Д. Перевалова, законність – це фундаментальна категорія усієї юридичної науки і практики, а її рівень та стан слугують головними критеріями оцінки правового життя суспільства, його громадян. Право, аналізують далі вчені, являє собою фактор соціального життя. Однак його реальність визначається не лише тим, що воно виражається в формальних позитивно-правових актах – законах, указах, постановах, кодексах та інших систематизованих збірниках. Право реальне, перш за все тому, що владна воля, виражена в законах, втілюється в поведінці людей – громадян, виконуючих закон, осіб, які вступають у відносини шляхом укладання угод, суддів та інших посадових осіб, застосовуючих закон. Право за своєю природою таке, що не може існувати поза реалізацією в правових відносинах [6, с.435]. З точки зору Ю.С. Шемшученка та С.В. Бобровник законність – це фундаментальна юридична категорія, яка є критерієм правового життя суспільства і громадян. Це комплексне політико-правове явище, що відображає правовий характер організації суспільного життя, органічний зв'язок права і влади, права і держави. Законність – це правовий режим у державі, за якого діяльність державних органів, юридичних і фізичних осіб здійснюється відповідно до вимог закону. Змістом законності є вимоги загальності права, верховенства закону, рівності всіх суб'єктів перед законом, стабільності правопорядку, нормативної обґрунтованості правових рішень, охорони прав громадянина,

єдності розуміння і застосування права, нагляду, контролю за виконанням закону та невідворотності відповідальності [7].

Тож, принцип законності – це універсальний принцип, дія якого поширюється на всі сфери правового регулювання суспільних відносин. Законність, як принцип адміністративної діяльності державних органів, безпосередньо впливає з підзаконно-розпорядчого характеру цієї діяльності і полягає в тому, щоб державні органи виконували свої завдання та функції відповідно до чинного законодавства України [8, с.86-87]. Ця засада є системою вимог неухильного додержання законів та їх дійсної реалізації державою, усіма її органами, громадськими організаціями, комерційними фірмами, посадовими особами і громадянами. Дослідники законність розуміють у двох вимірах: широкому і вузькому. В широкому сенсі законність розглядається як владорювання законів у суспільному житті, тобто як правовий режим (порядок), за якого норми права здійснюються усіма учасниками правових відносин. У вузькому – як принцип діяльності державних органів [9, с.348].

Таким чином, принципи верховенства права та законності є ключовими засадами, які лежать в основі підготовки особового складу підрозділів сил охорони правопорядку до виконання службово-бойових завдань із забезпечення внутрішньої безпеки України від протиправних посягань. Їх зміст полягає безумовному та обов'язковому дотриманні сторонами відповідних правовідносин норм чинного законодавства, а також інших соціальних регуляторів, як-то норми моралі, етики, правові звичаї, тощо. Окрім того, саме засади верховенства права та законності лежать в основі всіх інших: як загальних, так і спеціальних принципів.

Список використаних джерел:

1. Падалка Р. О. Верховенство права як основоположний принцип права. дис...на канд. юрид.наук. спец.:12.00.01. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Київ. 2017.195 с.
2. Лемак В. Соціально-економічні права людини в контексті верховенства права: вітчизняний досвід закріплення та застосування. Вісник Академії правових наук України. 2010. №1. С. 40-48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/varny_2010_1_4.
3. Пухтецька А. Принцип верховенства права: сучасні європейські доктрини як орієнтир для реформування національного законодавства. *Вісн. НАН України*. 2010. №3. С.33 – 43.
4. Макаренко Л.О. Верховенство права як принцип природного права / Л.О. Макаренко // Альманах права. 2012. Вип. 3. С. 222-229.
5. Кульчицька, Д. Принцип верховенства права та його реалізація в Україні // *Правова система України в умовах європейської інтеграції : погляд студентської молоді : зб. тез доп. III Міжнар. наук. студ. конф. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. С. 93-97*
6. Теория государства и права /Под ред.В.М. Корельского и В.Д.Перевалова. М.: НОРМА-ИНФРА. М., 1998. 570с.
7. Юридична енциклопедія: В 6 т. /Редкол.: Ю70 Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. К.: «Укр. енцикл.», 1998. // URL: <http://cyclop.com.ua/content/view/1407/1/1/3/#7154>
8. Калюта А.Б. Адміністративно-юрисдикційна діяльність митних органів України: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / А.Б. Калюта; Харківський національний університет внутрішніх справ. Х., 2007. 198 с.
9. Теория государства и права. Учебник для вузов /Под ред. М.М. Рассолова, В.О. Лучина, Б.С. Эбзеева. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001. 640с.